O'ZBEKSTAN RESPUBLIKASI JOQARI HA'M ORTA ARNAWLI BILIMLENDIRIW MINISTIRLIGI

Berdaq atindag'i Qaraqalpaq Ma'mlekelik Universiteti

Sotsial-ekonomikaliq fakulteti

Ekonomika kafedrasi

"Agrosanaat kompleksi ekonomikasi" pa'ninen

Kurs jumisi

Tema: "Agrosanaat kompleksinde diyxan-fermer xojaliqlarinin' natiyjelerin analizlew"

Orinlag'an *3-b ekonomika studenti*
Embergenova G

Qabillag'an Doseekev J

No'kis-2014 jil

Mazmuni

Kirisiw……………………………………………………………3

I bap Fermer ha'm diyxan xojaliqlarin sho'lkemlestriw ha'm olardin' huqiqiy tiykarlari

1.1 Fermer xojalig'in sho'lkemlestiriw ha'm onnan paydalaniw……………………………………………………5

1.2 Diyxan xojalig'inin' waziypalari ha'm rawajlaniw basqishlari……………………………………………………20

II bap Qaraqalpaqstan Respublikasindag'I diyxan-fermer xojalig'inin' hazirgi jag'dayi

2.1 2011-2012-jillardag'I diyxan –fermer xojaliqlarinin' ekonomikaliq ko'rsetkishleri………….31

2.2 Fermer xojalig'inin' rawajlaniw persviktivasi …44

Juwmaqlaw ……………………………………………………48

Paydalang'an a'debiyatlar dizimi………………………….50

Kirisiw

Ha'zirgi kunde respublikamizdin' ekonomikasinin' ko'bshilik bo'limin awil-xojal o'nimleri quraydi. Ma'mleketimiz quyashli Orinda jaylasqanlig'i sebepli ma'mleketimizde birqansha o'nimler o'ndiriledi. Bugingi kunde awil xojalig'I 2 bo'limnen:

.Fermer xojalig'i

.Diyxan xojalig'inan ibarat

Fermer xojalig'inin' tiykarg'i waziypasi o'z ma'jburiryatlari boyinsha duzilgen konraktsiya sha'rtnamalarina muwapiq nazerde tutilg'an ko'lemde ma'mleket muta'jlikleri ushin awil-xojaliq o'nimlerin jetkerip beriw siyaqli jumislardi alip baradi

Diyxan xojalig'I shan'araqliq mayda tovar xojalig'I bolip shan'araq ag'zalarinin' jeke miyneti tiykarinda miyras qilip qaldirg'an , o'mirlik iyelik qiliw ushin shan'araq baslig'ina berilgen tamarqa jer uchaskasinda awil-xojaliq o'nimlerin jetilistiredi.

Biz to'mende bul eki xojaliqtin' uliwma tusinikke iye bolamiz.

Fermer xojalig'in juritiw ushin jer ushaskalarinan tan'law tiykarinda ijarag'a beriledi. Ijara mudetti nizam hujjetlerine muwapiq belgilenedi.

Fermer xojalig'ina ijarag'a berilgen xojaliq jerleri maqsetsiz paydalanilganda sha'rtnamada na'zerde tutilg'an awil-xojaliq eginleri ornina basqa eginler egiliwi ijara sha'rtnamasin qopal rawishte buziw esaplanadi, bul nizam hujjetlerinde na'zerde tutilg'an aqibetlerge alip keledi.

Diyxan xojalig'ina ajiratilg'an jerdin' shegaralari jaydin' o'zinde jer duziw xizmeti orginlari ta'repinen aymaqliq byudjet qarjilari esabinan ra'smiylestiriledi.

I bap Fermer ha'm diyxan xojaliqlarin sho'lkemlestiriw ha'm olardin' huqiqiy tiykarlari

1.1 Fermer xojalig'in sho'lkemlestiriw ha'm onnan paydalaniw

Fermer xojalig'I o'zine tan'law tiykarinda ha'm ija'ra' sha'rtnamalanina ko're uzaq mudetli ija'ra sha'rtnamasina ko're uzaq muddetli ijarag'a berilgen .jer uchaskalarinan paydalang'an halda awil-xojalig'I Tovar o'nimlerin islep shig'ariw menen shug'illaniwshi yuridikaliq shaqs huqiqina iye bolg'an g'aresiz xojaliq juritiwshi subiekt esaplanadi.

Fermer xojalig'I rayon (qala) ha'kimliginde ma'mleket diziminnen o'tkerilgen waqittan baslap yuridikaliq shaqs atag'in aladi ha'm o'z atina sha'rtnama duziw, mulkiy ha'm mulkiy bolmag'an huqiq ha'm ma'jburiyatlarg'a iye boliw, sonin' menen bir qatarda , babankte o'z esap betin ashiw , pechat, shtamp ha'm basqa rekvizitlarg'a iye boliw huqiqin aladi, sudta dawager yaki juwapker boliwi mumkin. Fermer xojalig'I ma'mleket ma'jburiyatlari ta'repinen, ma'mleket fermer xojaliqlari ta'repinen juwap material texnika ha'm basqa resurslar kontraktsiya sha'rtnamasina muwapiq na'zerde tutilg'an ko'lende ma'mleket muta'jlikleri ushin awil-xojaliq o'nimlerin jetkerip beriwin ta'miymlew, sonin' menen jetkerip berilgen material texnika ha'm basqa resurslar ma'mleketlik ko'lemnen shiqpag'an halda ko'rsetilgen xizmetler ushin o'z waqtinda haqi to'lew ta'repinen ma'jburiyatlari ta'repinen nizam hujjetlerinemuwapiq o'ndirip aliw

to'mendegilerden ibarat;

-ajiratilg'an jer ha'm suw resurslarinan aqilana ha'm maqsetli paydalaniw;

-topiraq o'nimdarlig'in saqlaw ha'm asiriw ha'mde jerlerdi qorg'aw;

-g'aresiz rawishte awil-xojaliq o'nimlerin jetilistiriw , olardi qayta islew ha'm satiw, xizmetler ko'rsetiw;

- awil-xojaliq o'nimlerin jetilistiriw;

-awil-xojaliq o'nimlerin qayta islew, saqlaw, bazardada ha'm ha'm o'z sawda magazinlerde satiw;

-tijarat xizmeti ha'm marketing sho'lkemlestiriw;

-yuridik ha'm fizikaliq shaqslarg'a pulli xizmetler ko'rsetiw;

-sirtqi ekonomikaliq xizmetlerdi a'melge asiriw;

-xizmetlerdin'nizam hujjetlerinde ko'rsetilgen basqa turlerin a'melge asiriw;

Fermer xojalig'I to'mendegi yuridikaliq shaqs sipatinda g'aresiz xojaliq juritiwshi subiekttin' barliq huqiqlarina iye boladi. Fermer xojalig'I isbilermenlik formalarinan biri bolip, sho'lkemlestirilgennen ko'zlengen maqsetlerge erisiw usin isbilermenlik xizmetin a'melge asiriwg'a haqli. Fermer xojalig'I xojaliq juritiwdin' basqa formadagilar karxanalar menen ten' huqiqtarg'a iye, misali;

-nizamda na'zerde tutilg'an shen'berde ha'm ijara sha'rtnamasina belgilengen qa'negelesiwge muwapiq fermer xojalig'in islep shig'ariw xizmetin o'zine berilgen jer uchaskasinda g'aresiz sho'lkemlestiriw;

-jetilistirilgen o'nimlerdi satiw ta'repinen yuridikaliq ha'm fizikaliq shaxslar menen, sol Qatari ma'mleket muta'jlikleri ushin satiw nizam hujjetlerine muwapiq xojaliq sha'rtnamalarin duziw ;

-satip aling'an o'nimlerge aldinan haqi to'lenetin fyuchers bitimin duziw;

-o'zi jetilistirilgen o'nimlerge iyeliq qiliw, oni o'zi qalegen paydalaniwshilarg'a satiw;

-jetilistirilgen o'nimlerge ha'm xizmetlergesha'rtnama sha'rtlerinde g'aresiz ra'wishte baha beriw;

-awilda xizmet ko'rsetiwshi birlespeler menen elektrenergiyasi, janilg'I materiallari, mineral zatlar , o'simliklerdi ximiyaliq qorg'aw xizmetlerin jetkerip beriw, xizmetler ko'rsetiw ta'repinen tuwridan –tuwri shartnamalar duziw;

-isbilermenlikten nizam hujjetlerinde belgilengen ta'rtipte saliq salinatin sheklenbegen mug'darda da'ramat aliw;

-aling'an da'ramat(payda)dan o'z iqtiyarina ko're paydalaniw, bank esap betindegi o'z qarjilarin g'aresiz ra'wishte bo'listiriw;

-aktsiyalar ha'm basqa qimbat bahali qag'azlardi satip aliw;

-kriditlar aliw, basqa yuridikaliq ha'm fizikaliqshaqslardin' mal-mulki ha'm qarjilari;

n iqtiyarliq tiykarinda ha'm sha'rtnama sha'rtlerine muwapiq tartiw ha'm olardi islep shig'ariw ha'm qayta islewge jiberiw;

-kredit aliw ushin jer uchaskasinan paydalaniwdi, ijarag'a beriw huqiqi ha'm jetilistirilgen o'nimdi garawg'a qoyiw;

-kishi ha'm jeke karxanalar ushin berilgen imtiyazlardin' barliq turlerinen paydalaniw;

-nizam hujjetlerinde belgilengen ta'rtipte xizmetkerlerdi jumisqa jallaw ha'm olar menen duzilgen miynet sha'rtnamalarin biykar etiw;

-za'rur a'sbap uskeneler, islep shig'ariw o'nimlerin satip aliw, ijarag'a aliw, imaratlar quriw ha'm olardi
on'law, olardan g'aresiz paydalaniw;

-o'z aymaqlarin qorg'aw ushin ha'r qanday ma'seleler boyinsha sudqa qabarlasiw.

Fermer xojalig'I nizam hujjetlerinde na'zerde tutilg'an basqa huqiqlardanda paydalaniladi, fermer xojalig'I to'mendegi

-jer uchaskasinan ijara shartnamasindabelgilengen maqset ha'm sha'rtlerde maqsetli, aqilana paydalaniwdi ta'miyinlew;

-ekologiya talaplarina ha'm a'tirap ortaliqti qorg'awdin' ha'm basqa qag'iydalarina a'mel qiliw;

-jerdin' melorativ jag'dayin jaqsilawha'm jer uchaskasinin' o'nimdarlig'in asiriw sha'ra ilajlarin a'melge asiriw, biznes rejede usi maqsetler ushin qarjilar ajiratiliwi na'zerde tutiliwi kerek;

-paxta ha'm biyday turleri boyinsha jaylastiriwdin' belgilengen talaplarg'a riya qiliw;

-suwdan limit tuwrisindag'I sha'rtnamag'a muwapiq suw

-xojaliq ishki meloratsiya tarmag'in tazalaw ha'm o'n'law;

-jer uchaskasinan paydalaniw sha'rtlerine ha'm servitutlarg'a boysiniw;

-fermer xojaliqlarinin' majburyatlari ha'm qarizlari ta'repinen toliq juwap beriw;

-duzilgen kontraktsiya sha'rtnamalarina muwapiq na'zerde tutilg'an ko'lende ma'mleket muta'jlikleri ushin awil-xojaliq o'nimlerinjetkerip beriwdi ta'miyinley;

-nizam hujjetlerinde belbilengen ta'rtipte saliq ha'm ma'jburiy to'lemlerdi o'z waqtinda to'lew;

-jetkerip berilgen elktr energiyasi, janilg'I maylaw materiallari, mineral to'ginler o'simliklerdi ximiyaliq qorg'aw, ko'rsetilgen xizmetler ushin o'z waqtinda esap-kitap qiliw;

-awil-xojaliq o'nimlerin ha'm basqa o'nimler jetilistiriwde standartlar talaplarg'a a'mel qiliw;

-awil-xojalig'I shibin-shirkeyleri ha'm keseliklerge qarsi gures alip bariw.

Nizamda fermer xojalig'inin' ati, jaylasqan orni ha'm qa'negelesiwi sonin' menen birge xojaliq birlespesinin' pasportina tiyisli mag'lumatlar ko'rsetiledi.

Nizamda fermer xojalig'inin' mal-mulki, pul qarjilari, qimbat bahali qag'azlar, basqa mal-mulikler yaki fermerdin' mulkiy huqiqlari esabina qa'liplestirilgen Nizam fondinin' mug'dari ko'rsetilgen. Eger fermer xojalig'inin' baslig'I fermer xojalig'inin' Nizam fondin qa'liplestiriwde onin' shan'arag'inin' uliwma mal-mulkin fermer xojalig'ina bergen tag'dirde, usi mulk iyelerinin' notarius tastiyiqlag'an razilig'in aliw talap etiledi.

Fermer xojalig'i

-o'zine tiyisli xojaliq imaratlari, awil-xojaliq egin atizlari ha'm ko'shelerde da'n, terekler, sha'rwa mallari, shibin-shirkeyler, awil-xojalig'I texnikasi, inventar, asbap uskeneler, transport xizmetleri, pulqarjilari, intelektualmulk obiektleri, sonin' menen qatar fermer xojalig'inin' balansinda bolg'an basqa mal-mulik.

-islep shig'ariw xizmeti na'tiyjesinde jetilistirilgen o'nim.

-aling'an da'ramat.

-nizamda qadag'alanbag'an tiykarda aling'an basqa mal-muliktin' iyesi esaplanadi.

Fermer xojalig'in basqariw. Fermer –fermer xojalig'inin' baslig'i esaplanadi. On segiz jasina tolg'an, awil-xojalig' haqqinda mag'lumatlarg'a iye, is ta'jriybesine de iye boliwi kerek.

Fermer xojalig'inin' baslig'I;

-fermer xojalig'I nizamdi qabil qiladi ha'm og'an belgilengen ta'rtipte o'zgerisler kiritedi;

-fermer xojalig'I xizmetinin' biznes rejesin tastiyiqlaydi;

-fermer xojalig'I xizmetin sho'lkemlestiredi;

-yuridikaliq ha'm fizikaliq shaxslar menen o'z ara qatinaslarda fermer xojalig'I atinan jumis ko'redi;

-isenimnamalar beredi, sha'rtnamalar duzedi ha'm olardin' orinlaniwin ta'menleydi, fermer xojalig'I xizmetkerleri menen miynet sha'rtnamalarina qol qoyadi;

-fermer xojalig'I xizmetkerleri ortasinda waziypalardi bo'listiredi;

-ishki miynet ta'rtibi qag'iydalarin belgileydi;

-da'ramatlardi o'z qalewine ko'rebo'listiriw;

-xizmetkerlerdin' qawipsiz ha'm o'nimli miynet qiliwlari ushin sha'rayat jaratip beriw;

-nizam hujjetlerinde belgilengen ta'rtipte miynet da'ptersheleri juritiwin sho'lkemlestiriw,jumis haqinin' to'leniwin ta'miyinlew;

-fermer xojalig'I atinan hujjetlerdi belgilew;

-fermer xojalig'in qayta sho'lkemlestiriw ha'm tawsiliw ma'selelerin belgileydi.

Fermer xojalig'in juritiw ushin jer uchaskalarin tan'law tiykarindaijarag'a berledi. Ijara mudeti nizam hujjetlerine muwapiqbelgilenedi.

Jer uchaskasinin' ijara mudeti tamam bolg'annan keyin fermer xojalig'I ijara sha'rtnamasin jan'a mudetke uzaytiw huqiqina iye.

Fermer xojalig'inin' baslig'I qaytis bolg'anda jer uchaskasina ijara huqiqi ha'm ijara sha'rtnamasin jan'a mudetine uzaytiriw huqiqin nizam hujjetlerine muwapiq miyras boyinsha o'tedi.

Fermer xojalig'inin' jer uchaskalarinan paydalaniw huqiqi O'zbekistan Respublikasinin' "Jer kodeksi", "Fermer xojalig'I tuwrisinda" ha'm basqa basqa nizam hujjetlerinde belgilengen ta'rtipte a'melge asiriladi

Jer uchaskalarinin' o'lshemleri ha'm shegaralari jer ijarasi sha'rtnamasina o'zgerisler kiritilgennen keyin da o'zgertiliwi mumkin. Fermer xojalig'inda jer

uchaskalari menshiklestiriw, aldi-satti, suriw,bo'listiriw, garaw obiekti boliw, sonin' menen birge ekilemshi ijarag'a beriwmumkin emes.

Fermer xojalig'inda ijarag'a berligen awil-xojalig'I jerleri maqsetsiz paydalanilg'anda sonin' menen sh'artnamada na'zerde tutilg'an awil-xojaligi eginleri ornina basqa eginler egiw ijara sha'rtnamasin qopal rawishte buziwi esaplanadi. Sha'rwashiliq o'nimlerin jetilistiriwde qa'negelestirilgen fermer xojalig'I xojaliqtin' bizne rejesinde na'zerde tutilg'an keminde 30 sha'rtli bas sharwa mallarin bag'iw sha'rtleri menen sho'lkemlestiriledi. Bunda sha'rtli rawishte ha'r bir bas mal esabina to'mendegi koefitsentlerden paydalaniladi; qaramallar ha'm atlar ushin 1.0 jas, qaramallar ushin 0.6, qoy ha'm eshkiler ushin 0.1, shoshqalar ushin 0.3 ha'm shibin-shirkeyler ushin 0.025.

Fermer xojalig'inda beriletin jer uchaskalarinin' en' kem o'lshemi ha'r bir sha'rtli bas sharwa mallarina esaplang'anda;

-Andijan, Namangan, Samarqand, Tashkent, Ferg'ana ha'm Xorezim wa'layatlarindag'I qamsizlandirilg'an jerlerde ---keminde 0,30 gektardi;

-Qaraqalpaqstan Respublikasi, Buxara, Qashqadariya, Jizzax, Navaiy, Surxandariya ha'm Sirdariya wa'layatlarindag'I qamsizlandirilg'an jerlerde keminde 0,45 gektar;

-suwg'arilmaytin jerlerde keminde 2 gektardi quraydi.

Jer uchaskasi fermer xojalig'inda imkani barinsha bir mavze boyinsha, kanturlar birdeyligin saqlap qalg'an halda beriledi, bunda uchaska shegaralri suwg'ariw tarawlari, kollekturlar, jollar ha'm basqa elementler boyinsha belgilenedi. Fermer xojalig'inda berilip atirg'an jer uchaskasi basqa jerden paydalaniwshilardin' jerden paydalaniwi ushin qolaysizliqlardi juzege keltirmew kerek.

Fermer xojalig'I suwdan paydalaniw limitleri wakalatli orginlar ta'repinen belgilenedi ha'm suw betin esapqa alip ha'm onnan paydalaniw, suw o'tkerip keriw, xizmetlerge haqi to'lew, sonin' menen imtiyazlar beriw ta'rtibi nizam hujjetlerine muwapiq a'melge asiriladi. Fermer xojalig'inin' xizmeti fermerlerdin' ha'm miynet sha'rtnamasi boyinsha onda islewshi shaqslardin' jeke miynetine tiykarlanadi, miynet xizmeti esabin juritiw fermer xojalig'I baslig'I ta'repinen

sho'lkemlestiriledi ha'm basqa haqi to'lewnizam hujjetlerinde belgilengen en' kem ayliq is haqinan kem bolmag'an mug'darda, ta'replerdin' kelisiwine tiykarlanip pul ta'rizinde ha'm basqa natural formada to'lenedi.

Fermer xojalig'inda islengen waqit miynet stajina qosiladi. Sotsialliq qamsizlandiriw boyinsha pensialar tayinlaw ha'm to'lew nizam hujjetlerinde belgilengen ta'rtipte ha'm sha'rtnamada a'melge asiriladi.

Fermer xojalig'inin' pul qatinasiqlarin juritiw ha'm pul qarjilarin saqlpa turiw ha'm bul qarjilardi erkin bo'listiriw ushin bank xizmetlerinde esap betin ashiw huqiqina iye. Fermer xojalig'inin' esap betinen qarjilarin nizam hujjetlerinde belgilengen ta'rtipta esaptan shig'iw mumkin.

Awil-xojalig'I eginleri sol qatari paxta ha'm biyday o'nimi ushin sariplang'an barliq qa'rejetler fermer xojalig'inin' o'nimlarin satiwdan aling'an da'ramatlari esabina qaplanadi. Fermer xojaliqlari elekte energiyasi, janilg'I maylaw materiallari, mineral to'ginler jetkerip beriwshiler ha'm fermer xojaliqlarina xizmet korsetiwshiler menen o'z waqtinda esap kitap qiliwi sha'rt. Fermer xojalig'inin' islep shig'ariw ha'm basqa xizmeti natiyjesinde aling'an da'ramat saliqlar, jiyimlar ha'm basqa majburiy to'lemler to'lengen elektr energiyasi, janilg'I maylay materiallari, mineral to'ginler, o'simliklerdi ximiyaliq qorg'aw jetkerip beriwshiler ha'm xizmet ko'rsetiwshiler menen o'z waqtinda ha'm toliq esap kitap qilg'annan keyin uliwma fermer xojalig'in iqtiyarina o'tedi.

Sha'rtnama sha'rtleri orinlamag'anlig'I natiyjesinde fermer xojalig'ina jetkerilgen ziyan onin' mal-mulki ha'm nizam hujjetlerinde qadag'alanbag'an basqa tiykarlari ta'repinen qaplanadi.

Fermer xojaliqlarin rawajlandiriwdin'tiykarg'I basqishlari:

.1991-1998-jillarda fermer xojaliqlarin sho'lkemlestiriw ha'm xizmet juritiwdin' tiykarg'I huqiqiy tiykarlari islep shig'ildi.

.1999-2002-jillarda ziyan ha'm xizmet ko'rsetip atirg'an shirket xojaliqlarin tawisiw, olar negizinde fermer xojaliqlarin sho'lkemlestiriwdi rawajlandiriw.

.2003-jildanfermer xojaliqlarin ustibar jo'nelis sipatinda rawajlaniw belgilendi.

.2008-jilda fermer xojaliqlarinin' jer uchaskaleri jag'dayin jaqsilaw, olardin' ekonomikaliq birdey xizmetin ko'rsetiwge jag'day jaratip beriw.

Awil-xojalig'inda fermer xojaliqlarin ulkeytiwge itibarg'a aling'an prinsplar;

-jer maydanlari kishi bolmag'an ha'm olardan aqilana paydalanilmag'an, awil-xojalig'ina arnalg'an jar maydanlarinda aqirgi 3 jil dawaminda belgilengen kadastr bahasinan to'men o'nim jetistirgen, topiraq o'nimin to'menletiwge jol qoyg'an;

-nizamda belgilengen mudette jer salig'I basqa turdegi saliqlar ha'm to'lewlerdi birdey ra'wishte to'lenbegen ha'm ulken mug'darda qarizdar bolg'an;

-ma'mleket mutajligi ushin satip aling'an awil-xojaliq eginlerin toliq ko'lemlerde ekpegen ha'm olar boyinsha duzilgen sha'rtnamaliq ma'jduriyatlardi qarama-qarsisina orinlamag'an;

*-bar bolg'an suw resurslarinanaqilana paydalanmag'an, irrigatsiya-*meloratsiya *ha'm basqa agrotexnik jiynalislardi o'z mudetinde ha'm sipatli orinlanbag'an fermer xojaliqlari menen duzilgen jer ijara sha'rtnamasi biykar qilindi.*

2.1Diyxan xojalig'in sho'lkemlestiriw ha'm rawajlaniw basqishlar.

Diyxan xojalig'I shan'araqliq mayda tovar xojalig'I bolip, shan'araq ag'zalarinin' jeke miyneti tiykarinda miyras qilip qaldirilg'an, o'mirlik iyelik qiliw ushin shan'araq baslig'ina berilgen tamarqa jer uchaskasinda awil-xojaliq eginlerinjetilistiredi ha'm realizatsiya qiladi.

Diyxan xojalig'inin' xizmeti isbilermenlik xizmet turine kiredi, diyxan xojaliq ag'zalarinin' qa'lewine ko're yuridik shaqs sho'lkemlestirmegende a'nelge asiriw

mumkin.diyxan xojalig'I o'z xizmetinde miynetten ha'r dayim paydalaniw mumkin emes. Diyxan xojaliqlarin sho'lkemlestiriw, olardin' xizmeti ha'm tawsiliwi menen baylanisli qatinaslar diyxan xojalig'I tuwrisindag'I nizam hujjetlerinde de ta'rtipke salinadi.

Diyxan xojaliq ag'zalari qatarina birgelikte jasap atirg'an ha'm diyxan xojalig'in birgelikte juritip atirg'an shan'araq baslig'I onin' hayali, balalari sonin' menen birge perzentlikke aling'an balalari, ata-analari ha'm miynet jasina jetken , miynet islewge qabiliyetli ha'r qanday adamlar yag'niy miynet islewjasina jetken qaridaslari kiredi.

Yuridikaliq h'am fizikaliq shaqslar menen o'z-ara qatinaslarda diyxan xojalig'I atinan sol xojaliq baslig'I jumis ko'redi. Diyxan xojalig'I baslig'I nizam hujjetlerinde belgilengen ta'rtiptejer uchaskasi miyras qilip qaldirg'an, o'mirlik iyelik qiliw huqiqi berilgen shan'araq baslig'I yaki shan'araqtin' bir ag'zasi boliwi mumkin. Diyxan xojalig'inin' baslig'I waqtinsha miynet qabiliyetin jog'altqan tag'dirde yaki uzaq waqit bolmag'anda ol o'z ma'jburyatlarin orinlaw wakillikleri sol xojaliq ag'zalarinan birine , diyxan xojalig'inin' ag'zasi bir adamnan ibarat bolg'anda sha'rtnama tiykarinda talaplarga juwap beretin har qanday shaqslarg'a beriliwge haqili.

Diyxan xojalig'I iqtiyarliq tiykarinda xojaliq baslig'inin' rayon hakimine jazba murajatnama beriledi. Arzada sorap atirg'an jer uchaskasinin' jaylasqan ma'nzili maydani, diyxan xojalig'inin' qurami ha'm awil-xojalig'I islep shig'ariwdi sho'lkemlestiriw ushin jer uchaskasinan belgilengen maqsette paydalaniwdin' jo'nelislerin ko'rsetedi. Jer uchaskalarin beriw ma'selelerin beriw boyinsha rayon komissiyasinin' pikirin esapqa alg'an halda rayon hakimi bolip esaplanadi. Rayon ha'kiminin' diyxan xojalig'in sho'lkemlestiriw ma'mleket dizimge alg'an waqittan baslap itibarga alindi dep esaplaydi.

Diyxan xojalig'inin' baslig'in ma'mleket diziminen aliw diyxan xojalig'I baslig'inin' dayimiy jasaw jayindag'I rayon hakimliginde berilgen arizasina tiykarlanip berilgen waqittan baslap 3 kun ishinde a'melge asiriladi. Diyxan xojalig'I baslig'ina jer uchaskasina o'mirlik iyelik qiliw huqiqin beriwshi

ma’mleket hujjeti ha’m ma’mleket dizimnen o’tkenligi haqqinda guwahnama beriledi. Awilliq jerlerde jasawshi oqitiwshilar, doktorlar ha’m basqa qa’nagelerdin’ shan’araqlarinda diyxan xojalig’I juritiw ushin nizam hujjetlerinde belgilengen ta’rtipte miyras qilip qaldiratin o’mirlik iyelik qiliwg’a tamarqa jer uchaskasin, imarat ha’m hawli iyelegen maydandi ha’m qosqanda suwg’arilatin jerlerde 0,35 gektarg’a shekem ha’m suwg’arilmaytin jerlerde 0,5 gektarg’a shekem, sho’l ha’m qumliqlarda sho’listanliqlarda ha’m suwg’arilmayin jerlerde 1 gektarg’a shekem o’lshemde beriledi.

Puqaralarg’a diyxan xojalig’in juritiw ushin 0,06 gektar shen’berinde tamarqa jer uchaskasinda miyras qilip qaldirg’an o’mirbad iyelik qiliw huqiqin kim ashti sawdasi tiyarinda realizatsiya qiliwi mumkin. *Jan’a payda bolip atirg’an diyxan xojalig’I ushin tamarqa jer ushaskasin aliw huqiqinan usi jerde keminde 3 jil ha’r dayim islep jurgen adamlar paydalaniladi. Diyxan xojalig’ina ajiratilg’an jerdin’ shegaralari jaydin’ o’zinde jer duziw xizmeti orginlari ta’repinen awilliq byudjet qarjilari ta’repinen rasmiylestiriledi. Tamarqa jer uchaskasinan aqilana ha’m o’nimli paydalanip atirg’an diyxan xojalig’I awil xojaliq o’nimlerin jetilistiriw ha’m realizatsiya qiliw, islep shig’ariw sonin’ menen birge jasaw ushin qisqa muddetli ijarag’a qisqa muddetli qosimsha rawishte jer uchaskalari beriliwi mumkin. Puxaralarg’a diyxan xojalig’in juritiw ushin jer beriw yaki jerdi realizatsiya qiliw tartibi O’zbekistan Respublikasi “Jer kodeksi”, “Diyxan xojalig’i tuwrisinda” ha’m basqa nizam hujjetleri menen belgilenedi.*

*Diyxan xojaligina miyras qilip qaldirg’an o’mirlik iyelik qiliwg’a berilgen tamarqa uchaskalari menshiklestiriw ha’m aldi-*satti, gerewge, aydaw, *bo’listiriw obiekti boliwi mumkin emes. Jer uchaskasina miyras qilip qaldirg’an o’mirlik iyelik qiliw huqiqi kredit aliw ushin garawg’a qoyiliwi mumkin.*

Tamarqa jer uchaskasinin’ ko’lemi ha’m shegaralari tek diyxan xojalig’I baslig’inin’ razilig’I menen o’zgertiliwi mumkin. Diyxan xojalig’ina miyras qilip qaldirg’an o’mirlik iyelik qiliw huqiqi tiykarinda berilgen tamarqa jer uchaskasinan paydalang’anlig’I ushin hjer salig’I formasinda o’ndiriledi. Diyxan xojaliqlari ushin suwdan paydalaniw limitleri wa’killik orginlari ta’repinnen

belgilenedi. Diyxan xojalig'ina beriletin suwdin' ko'lemi esapqa aliw ha'm suw resurslarinan paydalang'anliq ushin saliq to'lew ta'rtibi, sonin' menen birge usi saliq boyinsha imtiyazlar nizam hujjetleri menen belgilenedi.

Diyxan xojalig'i isbilermenlik xizmetinin' to'mendegi huqiqlarina iye;

-o'zine berilgen tamarqa jer uchaskasinda diyxan xojalig'inin' islep shig'ariw xizmetin g'aresiz sho'lkemlestiriw;

-jetilistirip atirg'an ha'm realizatsiya qiling'an o'nimlerge g'aresiz rawishte baha beriw;

-o'zi jetilistirip arirg'an o'nimdi sol Qatari bul o'nimdi paydalaniwshilarg'a o'z qalewi boyinsha realizatsiya qiliw huqiqin bo'listiriw;

-satip aling'an o'nimlerge aldinan haqi to'lenetin fyushers bitimlerin duziw;

-isbilermenlikten sheklenbegen mug'darda payda aliw;

-awil-xojaliq o'nimlerin jetilistiriwde satiw ushin ha'm erkin sawdag'a arnalg'an aktsiyalardisatip aliw;

-o'z mal-mulkin sonin' menen tamarqa jer uchaskasina miyras qilip qaldiratin o'mirlik iyelik qiliw huqiqin, sol Qatari kim ashti sawdasin tiykarinda satip aling'an huqiqti garawg'a qoyiw;

Diyxan xojalig'I tomendegilerdi orinlawi kerek;

-tamarqa jer uchaskasinan qatti belgilengen maqsette paydalaniw;

-tabiyiy obieekt bolg'an jerge ziyan keltirmew;

-tamarqa jer uchaskasin asiraw, onin' o'nimdarlig'in saqlaw ha'm asiriw ushin qa'rejetler qiliw;

-jan'a berilgen berigen tamarqa jer uchaskasinan bir jil ishinde paydalanwg'a kirisiw;

-diyxan xojalig'inin' ma'jburiyatlari ha'm qarizlari boyinsha toliq juwapker boliw;

-xojaliq ag'zalari ushin qawipsiz miynet sha'rayatin tamiyinlew;

Diyxan xojalig'inin' baslig'I to'mendegi huqiqarg'a iye;

.diyxan xojalig'I atinan isenimnamalarsiz jumis ko'riw;

.yuridik ha'm fizikaliq shaqslar menen sha'rtnamalar duziw;

.isenimnamalar beriw;

.bankda esap betin ashiw;

Diyxan xojalig'I baslig'I diyxan xojalig'I ha'm onin' ag'zalari huqiqlarin qorg'aw huqiqlardi a'melge asiriwdi tamiyinlew kerek.

Diyxan xojaliq ag'zalari;

-xojaliq ag'zalari ortasindag'I sha'rtnama sha'rtlerine ko're birgelikte yaki jeke tartipte paydalanatin daramatlardan o'z ulesin aliw;

-ma'mleket sotsialliq qamsizlandiriliwinan o'tkeriliwi ha'm sotsialliq ha'm sotsialliq ta'miyinleniw, sonin' menen birge tovar awil xojaliq o'nimlerin jetilistiriw ushin diyxan xojalig'ina sariplang'an jumis haqi O'zbekistan Respublikasi Sotsialliq ta'miynat wa'zirligi aymag'ina Pensiya fondina o'tkerilip bolg'anda miynet stajina kiriw huqiqina iye.

Diyxan xojalig'I bul

*-o'zine qarasli uy-*jaylar, xojaliq imaratlari, awil-*xojaliq egin atizlari ha'm na'lleri, terekler, o'nimli sha'rwa mallari, shibin-*shirkeyler, awil-*xojaliq texnikasi, a'sbap-uskeneler ha'm basqalar , transport turleri, pul qarjilari, intelektual mulk obiektlerine sonin' menen birge basqa mulklerge;*

-islep shig'ariw na'tiyjesinde jetistirgen o'nimlerge;

*-nizamda qadag'alanbag'an tiykarda iye bolmag'an basqa mal-*mulklerge.

*Diyxan xojalg'I o'zine qarasli mal-*mulkine iyelik qiliw, onnan paydalaniw *ha'm oni bo'listiriw ag'zalarinin' o'z-ara kelisiwi tiykarinda a'melge asiriladi. Diyxan xojalig'I mal-milkin payda etiw, ko'beytiw, oni ijarag'a yaki waqtinsha paydalaniwshilarg'a beriw huqiqina iye. Diyxan xojalig'I pul aylanisinin' juritiw ha'm de pul qarjilarin saqlap turiw ha'm bul qarjilardi erkin bo'listiriw ushin bank xizmetlerinde esap betin ashiw huqiqina iye. Diyxan xojalig'inin' esap kitap betin ashiw tek onin' razilig'I yaki sudtin' qarari menen esaptan shig'iw mumkin. Diyxan jojalig'inin' mall-*mulki puxaraliq nizam hujjetleri tiykarinda muwapiq miyras qilip *qaldiriladi. Xojaliqta xizmetti dawam ettirip atirg'an miyrasqorlar miyras huqiqi tuwrisindag'I guwahnamani bergeni ushin ma'mleket baji to'lewden azat etiledi.*

Diyxan xojalig'I o'z xizmeti jo'nelislerin, islep shig'ariwdi duziw ha'm ko'lemlerin g'aresiz ra'wishte belgileydi. Diyxan xojalig'I awil-xojalig'I islep shig'ariwdin' nizamda qadag'alanbag'an ha'r qanday turi, awil-xojalig'I o'nimlerin qayta islew ha'm realizatsiya qiliw, o'nim sipatinda tiyisli a'meldegi birdeylik ha'm standartlarg'a ekologiya, sanitariyag'a tiyisli ha'm nizam hujjetlerinde belgilep qoyilg'an basqa talap ha'm qag'iydalarg'a a'mel qiliwi kerek. Diyxan xojalig'inin' xojaliq xizmetine ma'mleket orginlari ha'm birlespelerdin' ha'm basqa orginlar ha'm birlespelerdin' lawazimli shaqslardin' aralasiwina jol qoyilmaydi.

Yuridik shaxs sipatinda dizimge aling'an diyxan xojalig'I sirtqi ekonomikaliq xizmetti ha'm basqa formalarda xojaliq juritiwshi karxanalar menen ten' sha'rtlerde a'melge asiriladi. Diyxan xojalig'inin' xizmeti xojaliq ag'zalarinin' jeke miynetine tiykarlanadi. Diyxan xojalig'I birdey jumisti jumisti orinlawg'a basqa shaxslar miynet sha'rtnamasi tiykarinda waqtinsha jalp qiliniwi mumkin. Diyxan xojalig'I o'zi jetistirip atirg'an o'nimlerdi realizatsiya qiliw ushin yuridik ha'm fizikaliq shaqslar menen iqtiyarliq tiykarinda xojaliq sha'rtnamalari duziw duziw huqiqina iye. Ta'repler sha'rtnama ma'jburiyatlari buzg'an tag'dirde nizam hujjetlerinde yaki sha'rtnamada belgilengen ta'rtipte juwapker boladi. Diyxan xojalig'I o'zi jetistirip atirg'an o'nimine bazardag'I talap ha'm usinistin' qatinasinan kelip shig'ip g'aresiz rawishte bahalaydi. Diyxan xijalig'I iqtiyarliq tiykarinda o'nim jetilistiriw, satip aliw, oni qayta islew ha'm satiw, materialliq texnika ta'miynati, qurilis, texnikaliq, suw xojalig'I, veterinariya, agroximiya, ma'slahat beriw ha'm basqa qiyli xizmet ko'rsetiw boyinsha ja'miyetlerge, birlespelerge kiriw huqiqina iye

4Tuqimshiliq

	Barliq xojaliq			Diyxan xojalig'i		
	01.01.2012	01.01.2013 j	%	01.01.2012 j	01.01.2013 j	
Amudariya	26511	30569	115,3	14451		
Beruniy	13502	18012	133,4	4803	6606	
Qanliko'l	10861	24152	в 2,2 р	1486	666	
Qarao'zek	10388	13608	131,0	2241	1769	
Kegeyli	14142	12297	87,0	2041	2428	
Qon'irat	12879	23639	183,5	1184	1236	
Moynaq	720	233	32,3	0	0	
No'kis	20984	36448	173,7	1443	1184	
Taxtako'pir	9343	13233	141,6	1982	2537	
To'rtkul	25635	31976	124,7	14392	16164	
Xojeli	13307	15586	117,1	3587	3730,3	
Shimbay	14307	26940	188,3	3259	2522	
Shomanay	9362	11471	122,5	859	827	
Ellikqala	17548	19837	113,0	7460	7011	
Nukusqalasi	17	94	в 5,5 р	17	16	
Taqiyatash	17	3	17,6	1	3	
Ja'mi	**199523,0**	**278098,4**	**139,4**	**59206,0**	**62333,3**	

	Da'n					
	Barliq xojaliq			Diyxan xojalig'i		
	01.01.2012 г	01.01.2013 г	%	01.01.2012 г	01.01.2013 г	
Amudariya	17367	19374	111,6	8405	8411	
Beruniy	12591	13141	104,4	4410	4590	
Qanliko'l	9185	8622	93,9	1235	480	
Qarao'zek	9255	5019	54,2	1536	1058	
Kegeyli	12409	7652	61,7	1420	1422	
Qo'n'irat	11561	12567	108,7	524	525	
Moynaq	630	152	24,1	0	0	
Nukus	18330	12091	66,0	1248	980	
Taxtako'pir	8666	8684	100,2	1692	2236	
To'rtkul	25120	26157	104,1	13905	14612	
Xojeli	10027	9068	90,4	1360	1396	
Shimbay	12750	13740	107,8	2350	2355	
Shomanay	8878	4947	55,7	711	622	
Ellikqala	15562	15605	100,3	6105	6236	
Nukus qalasi	17	25	148,8	17	16	
Taqiyatash	17	1	5,9	1	1	
Jami	**172365,0**	**156845,1**	**91,0**	**44919,0**	**44940,0**	

	Biyday					
	Barliq xojaliq			Diyxan xojalig'i		
	01.01. 2012 г	01.01.2013 г	%	01.01.2012 г	01.01.2013 г	
Amudariya	17167	19169	111,7	8205	8206	
Beruniy	12591	13141	104,4	4410	4590	
Qanliko'l	9185	8622	93,9	1235	480	
Qarao'zek	9255	5019	54,2	1536	1058	
Kegeyli	12407	7652	61,7	1420	1422	
Qon'irat	11561	12567	108,7	524	525	
Moynaq	630	152	24,1	0	0	
Nukus	18330	12091	66,0	1248	980	
Taxtako'pir	8666	8684	100,2	1692	2236	
To'rtkul	25120	26157	104,1	13905	14612	
Xojeli	10025	9068	90,5	1360	1396	
Shimbay	12750	13740	107,8	2350	2355	
Shomanay	8878	4947	55,7	711	622	
Ellikqala	15514	15568	100,3	6105	6236	
Nukus qalasi	17	25	148,8	17	16	
Taqiyatash	17	1	5,9	1	1	
jami	**172113,0**	**156603,1**	**91,0**	**44719**	**44735,0**	

arpa	barliq xojaliq			Diyxan xojalig'i		
	01.01.2012 г	01.01.2013 г	%	01.01.2012 г	01.01.2013 г	
Amudariya	200	205	102,5	200	205	
Beruniy	0	0	0,0	0	0	
Qnliko’l	0	0	0,0	0	0	
Qaraoz’ek	0	0	0,0	0	0	
Kegeyli	2	0	0,0	0	0	
Qon’irat	0	0	0,0	0	0	
Moynaq	0	0	0,0	0	0	
No’kis	0	0	0,0	0	0	
Taxtalo’pir	0	0	0,0	0	0	
To’rtko’l	0	0	0,0	0	0	
Xojeli	2	0	0,0	0	0	
Shimbay	0	0	0,0	0	0	
Shomanay	0	0	0,0	0	0	
Elikqala	48	37	77,1	0	0	
No’kisqalasi	0	0	0,0	0	0	
Taqiyatash	0	0	0,0	0	0	
Jami	**252,0**	**242,0**	**96,0**	**200**	**205**	

5

Mal

	Barliq xojaliq			Diyxan xojalig'i		
	01.01.2012 г	01.01.2013 г	%	01.01.2012 г	01.01.2013 г	
Amudarya	3545	3986	112,4	2150	2350	109,3 1324
	329	348	105,8	0	0	
Qanliko'l	101	171	169,3	0	0	
Qarao'zek	137	139	101,5	137	138	
Kegeyli	183	270	147,5	25	26	
Qon'irat	242	509	в 2,1 р	65	88	
Moynaq	0	0	0,0	0	0	
Nukus	167	476	в 2,8 р	52	57	
Taxtako'pir	106	89	84,0	88	89	
To'rtkul	487	534	109,7	468	478	
Xojeli	1227	1264	103,0	769	801	
Shimbay	200	203	101,5	75	76	
Shomanay	393	197	50,1	57	58	
Ellikqala	1112	2474	в 2,2 р	535	537	
Nukus qala	0	42	0,0	0	0	
Taxiyatash	0	0	0,0	0	0	
Jami	**8229**	**10702**	**130,1**	**4421**	**4698**	

6

Gur

	Barliq xojaliq			Diyxan xojaligi		
	01.01.2012 г	01.01.2013 г	%	01.01.2012 г	01.01.2013j	
Amudariya	0	830	0,0	0	200	
Beruniy	0	3881	0,0	0	1620	
Qanliko'l	1301	15041	в 11,6 р	0	0	
Qarao'zek	422	7864	в 18,6 р	0	0	
Kegiyli	873	3303	в 3,8 р	0	0	
Qon'irat	253	9669	в 38,2 р	0	0	
Moynaq	90	81	90,0	0	0	
No'kis	2190	23562	в 10,8 р	0	0	
Taxtako'pir	369	4248	в 11,5 р	0	0	
To'rtkul	0	5250	0,0	0	1048	
Xojeli	51	3164	в 62,0 р	0	14	
Shimbay	55	12405	в 225,5 р	0	0	
Shomanay	0	6143	0,0	0	0	
Ellikala	0	1446	0,0	0	0	
No'kis qala	0	7	0,0	0	0	
Taxiyatash	0	0	0,0	0	0	
Jami	**5604**	**96894**	**в 17,3 р**	**0**	**2882**	

Tu

	Barliq xojaliq					
				Diyxan xojalig'i		
	01.01.2012 г	01.01.2013 г	%	01.01.2012 г	01.01.2013 г	
Amudariya	476	397	83,4	421	341	
Beruniy	65	66	101,5	65	66	
Qanliko'l	55	25	45,5	49	13	
Qarao'zek	70	76	108,6	68	70	
Keg eyli	62	70	112,9	55	56	
Qon'irat	57	74	129,8	40	45	
Moynaq	0	0	0,0	0	0	
Nukus	97	106	109,3	15	18	
Taxtako'pir	0	0	0,0	0	0	
To'rtkul	28	35	125,0	19	26	
Xojeli	126	128	101,6	71	55	
Shimbay	73	75	102,7	20	21	
Shomanay	6	65	в 10,8 р	6	33	
Ellikqala	40	62	155,0	40	44	
Nukus qala	0	0	0,0	0	0	
Taxiyatash	0	0	0,0	0	0	
Jami	**1155**	**1179**	**102,1**	**869**	**788**	

8

dan

Basqasha

	Barliq xojaliq			Diyxan xojalig'i		
	01.01.2012 г	01.01.2013 г	%	01.01.2012 г	01.01.2013 г	
Amudariya	5123	5982	116,8	3475	4332	
Beruniy`	517	576	111,4	328	330	
Qanliko'l	219	293	133,8	202	173	
Qarao'zek	504	510	101,2	500	503	
Kegeyli	615	1002	162,9	541	924	
Qon'irat	766	820	107,0	555	578	
Moynaq	0	0	0,0	0	0	
Nukus	200	213	106,5	128	129	
Taxtako'pir	202	212	105,0	202	212	
To'rtkul	0	0	0,0	0	0	
Xojeli	1876	1962	104,6	1387	1464,3	
Shimbay	1229	517	42,1	814	70	
Shomanay	85	119	140,0	85	114,0	
Ellikqala	834	250	30,0	780	194	
Nukus	0	20	0,0	0	0	
Taxiyatash	0	2	0,0	0	2	
Jami	**12170**	**12478**	**102,5**	**8997**	**9025,3**	

9

Pax

	Barliq xojaliq			Diyxan xojalig'i			
	01.01.2012 г	01.01.2013 г	%	01.01.2012 г	01.01.2013 г	%	01.01.2012 г
Amudariya	39932	44670	111,9	0	0		
Beruniy	25971	27687	106,6	0	0		
Qanliko'l	6178	7678	124,3	0	0		
Qarao'zek	6389	7506	117,5	0	0		
Kegeyli	12105	14496	119,8	0	0		
Qon'irat	5739	6985	121,7	0	0		
Moynaq	0	0	0,0	0	0		
Nukus	1945	3577	183,9	0	0		
Taxtako'pir	5446	6553	120,3	0	0		
To'rtkul	26345	27196	103,2	0	0		
Xojeli	19015	19896	104,6	0	0		
Shimbay	8565	9978	116,5	0	0		
Shomanay	11193	11707	104,6	0	0		
Ellikqala	26557	27894	105,0	0	0		
Nukus	0	0	0,0	0	0		
Taxiyatash	0	0	0,0	0	0		
Jami	**195380**	**215823**	**110,5**	**0**	**0**		

II bap. Qaraqalpaqstan Respublikasindag'I 2012-2013-jillardag'I diyxan-fermer xojaliqlarinin' ekonomikaliq ko'rsetkishleri.

Biz joqaridag'I kestede Qaraqalpaqstan Respublikasi biyinsha 2011-2012-jillardag'I diyxan fermer xojaliqlarinin' ko'rsetkishlerin ko'rip o'temiz;

Tuqimshiliq boyinsha;

Diyxan xojalig'I boyinsha en' jaqsi ko'rsetkishti No'kis qalasin aytip o'tsek boladi yag'niy esabat jili bazis jilna salistirg'anda 3 esege ko'biygen, Moynaq rayoninda hesh qanday na'tiyje joq. Fermer xojalig'I boyinsha en' jaqsi ko'rsetkishti Qanliko'l rayoni jetilistirip bazis jilg'a salistirg'anda esabat jili 2,5 esege ko'biygen. No'kis ha'm Taqiyatash qalalarinda hesh qanday na'tiyje joq.

Da'n boyinsha

Diyxan xojalig'I doyinsha bul ko'rsetkishte hesh qanday na'tiyje joq, tek Taxtako'pir rayoninda hesh qanday o'nim jetilistirilmegen. Fermer xojalig'I boyinsha A'mudariya rayoni 22%ke o'sken, No'kis ha'm Taqiyatash qalalarinda hesh qanday o'zgeris bolmag'an.

Biyday da'ni boyinsha

Diyxan xojalig'I boyinsha en' jaqsi ko'rsetkishti Taxtako'pir rayoni qolg'a kirgizdi, yag'niy esabat jili bazis jilina salistirg'anda 32% ko'biygen, Moynaq rayoninda hesh qanday na'tiyje bolmag'an. Fermer xojalig'I boyinsha A'mudariya rayoni en' jaqsi ko'rsetkishti alg'an esabat jili bazis jilina salistirg'anda 22,5% ko'biygen, No'kis ha'm Taqiyatash qalalarinda natiyje joq, en' to'men ko'rsetkish Moynaq rayonin aytip o'tsek boladi.

Arpa da'ni boyinsha

Diyxan xojalig'I boyinsha tek A'mudariya rayoninda 2%ke o'nim jetistirgen, qalg'an h esh bir rayonda na'tiyje joq. Fermer xojalig'inda Ellikqala rayoni 13% o'nim jetilistirgen.

Make dani boyinsha

Diyxan xojalig'I boyinsha Qon'irat rayoni bazis jili esabat jilina salistirg'anda 35,4% o'sken, Beruniy, Qanliko'l ha'm Moynaq rayonlarda, No'kis ha'm

Taqiyatash qalalarinda hesh qanday na'tiyje joq. Fermer xojalig'I boyinsha en' jaqsi ko'rsetkishti No'kis ha'm Ellikqala rayonlarin aytsaq boladi yag'niy 3,6 esege ko'biygen. Qarao'zek, Moynaq, ha'm Taxtako'pir rayonlarinda No'kis ha'm Taqiyatash qalalarinda hesh qanday o'sim bolmag'an.

Gurishti jetkeriw boyinsha

Diyxanshiliq xojalig'inda jaqsi ko'rsetkishler Amudariya, Beruniy, To'rtkul ha'm Xojeli rayonlarda tek esabat jilinda gana o'ndirilgen. Basqa rayonlarda o'ndirilmegen. Fermer xojalig'I boyinsha jaqsi ko'rsetkish Shimbay rayoni bolip 225 esege ko'biygen.

Paxta o'ndiriw boyinsha

Diyxanshiliq xojalig'inda hesh qanday na'tiyje joq, Fermer xojalig'I boyinsha en' jaqsi ko'rsetkishti Qon'irat rayonin aytip o'tsek boladi, esabat jilin bazis jilina salistirg'anda 21,8 %ke o'sken. Moynaq rayoninda ha'm No'kis ha'm Taqiyatash qalalarinda hesh qanday o'nim o'ndirilmegen.

Kartoshka o'nimi boyinsha

Diyxanshiliq xojalig'I boyinsha en' jaqsi ko'rsetkishti Qanliko'l rayonin aytip o'tsek boladi esabat jilin bazis jilina salistirg'anda 8 esege ko'biygen, Fermer xojalig'I boyinsha shomanay rayoni 67,9% penen en' jaqsi ko'rsetkishke iye bolg'an. O'nim o'ndirilmegen rayon Taxtako'pir, No'kis ha'm Taqiyatash qalalarinda da hesh qanday natiyje joqlig'in ko'riwimizge boladi.

2.2 Fermer xojalig'inin' rawajlaniwinin' perspektivalari.

Fermer xojaliqlari awil-xojalig'indag'I jalpi o'nimnin' 34%, diyxan xojalig'I 64% islep shig'adi. Fermer xojaliqlari ma'mlekette islep shig'arilip atirg'an da'nnin' 81%in, paxta shiyki zattin' 99,5%in, jetilistiredi. Sonin' menen bir qatarda fermerler ulken formada kartoshka 35,4%, obish eginler 35,4%, paliz eginleri 50,5%, miywe 47,6%, juzim 55,8%, ha'm basqa o'nimler islep shig'arildi.

Ma'mleketimiz awil-xojaliq o'nimlerin islep shig'ariw ja'nede rawajlandiriw ushin tovar o'nimlerin jetilistiriwshi finansliq qollap quwatlaw dizimi endirilgen. Og'an ko're paxta ha'm da'n jetilistiriwshi fermer xojaliqlari ha'm basqa turdegi karxanalarg'a 2012-jilda 1630,7 mln sumliq kreditler ajiratilg'an, bul 2009-jilg'a qarag'anda 34,5 % ke ko'p. o'nimi pas jerlerde ma'mleket muta'jlikleri ushin awil-xojaliq o'nimlerin jetistiriwshi fermer xojaliqlarina ma'mleket byudjeti esabinan 2012-jili 160 mlrd sum subsidi yalar ajiratilg'an. Bul ko'rsetkish 2009-jilg'a salistirg'anda 40mlrd sumg'a yaki 33 %ke ko'p. Sol menen bir qatarda respublika hukimeti jerlerdin' melorativ jag'dayin jaqsilawg'a ulken itibar qaratpaqta. Tek 2008-2012-jillarda melorativlik obiektlerin jaqsilawg'a ulken itibar qaratilip, bul jag'daydi jaqsilandiriw rekonstruktsiya qiliw, quruwin ta'miyinlew ham qayta tiklew jumislarina ma'mleket byudjetinen 751,4 mlrd sum qarji ajiratqan. Sonnan 127,6 % lizin' tiykarinda melorativ texnikalar jetkerip beriwge tiykarlang'an. Meloratsiya jumisina arnalg'an qarjilardin' 201,5 mlrd sum yaki 26% 2012-jilg'a tuwri keledi.

Awil-xojalig'I islep shig'ariwshilardi finansliq qollap quwatlaw, tek qamsizlandirilg'an jerlerdin' melorativ jag'dayin jaqsilaw, ha'm olardi mineral to'ginler, texnika, tuqimshiliq ha'm basqa islep shig'ariw resurslarinan birdey paydalaniw imkaniyatin jaratadi. Bul ese o'z nawbetinde awil xojaliq eginlerin o'nimdarlig'in jildan-jilg'a o'nimli boliwin ta'miyinleydi. Natiyjede jerden alinatin da'ra'mat asiwina o'nim islep shig'ariw rentabilligine erisedi.

Sotsialiq mag'lumatlar boyinsha 2008-2012-jillarda aralig'inda respublikamizda paxta o'nimdarlig'I 23,9tsentinerden 26,9 tsentinerge jetken, sol dawirde 1 gektar paxtamaydaninan alinatin da'ramat 953min' sumg'a yaki 2 esege ko'biygen. Bul

jag'day paxta o'nimdarlig'in ha'm paxta shiyki zatinin' satip aliw esabina juz beredi

Paxta shiyki zatinin' 1 tonnasin satip aliw bahasi 2008-jilda **ortasha** 418, 2012-jilda 725 min' sumg'a ten' bolg'an. Da'n g'aresizligin ta'miyinlew ma'mliketimiz rawajlaniwinin' strategik maqsetlerinin biri esaplanadi, usi strategiyani a'melge asiriw ushin respublikamizda ken' ko'lemde ilajlar islep shig'ilg'an. Na'tiyjede bugin ma'mleketimizde 7,0 mln tonnadan artiq da'n, sol qatari 6,5 tonna biyday jetilistirip atir. Bul ko'rsetkish 2000-jilg'a salistirg'anda 3,2 tonnag'a ko'p, yamasa 2000-2012-jillar dawaminda ma'mleketimizde jilina da'n islep shig'ariw ortasha 260 min' tonnadan asip ketken.

O'zbekistan ekonomikasinda awil-xojalig'I salmaqli orindi iyeleydi. Ma'mlekettin' jer fondi, miynet resursalri, texnikaliq ha'm texnologiyaliq uskeneler menen suwg'ariw dizimi ha'm basqa milliy bayliqlardin' ulken bo'limi awil-xojalig'ina berilgen. Solardi esapqa alip, respublika hukimeti awil-xojalig'I o'nimlerin islep shig'ariwshi xizmetin bazaar qatinasiqlarina maslastiriwshi tezlestiriwshi, olardin' islep shig'ariw jag'dayin asiriwg'a qaratilg'an ken' ko'lemdegi sha'ra ilajlar izbe-iz a'melge asirilmaqta.

Statistikaliq mag'lumatlarg'a qarag'anda 2012-jili awil-xojalig'I tarawinda 3,3 mln artiq adam jumis penen ba'nt bolg'an yaki 2000-jilg'a qarag'anda awil-xojalig'inda islewshiler sani 7,5%ke ko'biygen. Awil-xojalig'I ma'mekette JIO' ulesinin' 2012-jilda 17,5% ten'. Bul 2000-jilina salistirg'anda12,6 punktke kem. Bunday jag'day JIO' quramin ekonomikanin' basqa tarmaq ha'm tarawlarinin' ulesi aliwin menen juz Bergen bolsa, praktikada sol bahada jalpi awil-xojaliq o'nimlerin islep shig'ariw 2012-jilda 2000-jlig'a qatinasi 17,6 marte ko'biygen. Bunday o'zgerisler xaliqti aziq-awqat o'nimleri menen ta'miyinleniwin jaqsilaw, eksportqa o'nim shig'ariwdi ko'beytiw, qayta islep shig'ariwshi karxanalardin' shiyki zatqa bolg'an talabin qandiriw menen birge awil-xojalig'ina bolg'an da'ramatlarin ko'biytiwge imkan beredi.

Juwmaqlaw bo'limi

Biz joqarida aytip o'tkenimizdey. Fermer xojalig'I ha'm diyxan xojalig'Inin' ma'mlekettegi ulesi, olardin' ma'mleket aldindag'I ulesi, olardin' nizam aldindag'I huqiqlari ha'm ma'jburiyatlarin ko'rip shiqtim.

Fermer xojalig'I bul o'zine tan'law tiykarinda ha'm ijara sha'rtnamasina ko're uzaq muddetke ijarag'a berilgen jer uchaskalarinan paydalang'anlig'I haqqinda awil –xojaliq o'nimlerin islep shig'ariw menen shug'illaniwshi yuridik shaqs huqiqina iye bolg'an, g'aresiz xojaliq juritiwshi subiekt bolip esaplanadi.

Diyxan xojalig'I bul isbilermenlik xizmet turine kirediha'm diyxan xojaliq ag'zalarinin' qa'lewine ko're yuridik shaxs quraytin halda ha'mde yuridik bolmag'an haldada a'melge asiriliwi mumkin. Diyxan xojalilig'I o'z xizmetinde jallanba miynetten paydalaniwi mumkin emes.

Ha'r qanday fermer yaki diyxan bolmasin o'z waziypalari ha'm ma'jburiyatlarin biliwi tiyis. Juwmaqlastirip aytatin bolsaq fermer xojalig'I basshisi bul 18jasqa tolg'an, awil-xojalig'ina tiyisli barliq zatlardi biletin , jumis islegen boliwi kerek. Fermer xojaliqlarinin' jer uchaskalarinan paydalaniw huqiqi O'zbekistan Respublikasinin' "Jer kodeksi","Fermer xojalig'I tuwrisinda" ha'm basqa nizam ha'm hujjetlerde ko'rsetilgen.

Diyxan xojalig'ina ajiratilg'an jerdin' shegaralari jaydin' o'zinde jer duziw xizmeti orginlari ta'repinnen aymaqliq byudjet qarjilari esabinan ra'smiylestiriledi. Diyxan xojalig'inin' pul qarjilarin juritiw ha'm pul qarjilarin saqlap turiw ha'm bul qarjilardi saqlap turiw, bo'listiriw ushin bankta esap betin ashiw huqiqinada iye.

Paydalanilg’an a’debiyatlar

1 I A Karimov “ O’zbekiston iqtisodiy islohatlarni takomallashtirish yo’lida”

2 I A Karimov “ Dehqonchilik taroqqiyoti farovanlik manbai”

3 A Abdug’aniev “ Awil-xojaliq ekonomikasi”

4 R Hakimov, M Otaqulov “ Agrosanoot majmuasi iqtisodiyoti”

5 Sh Xiyobuddinov “ Qishloq xo’jaligi iqtisodiyoti

.